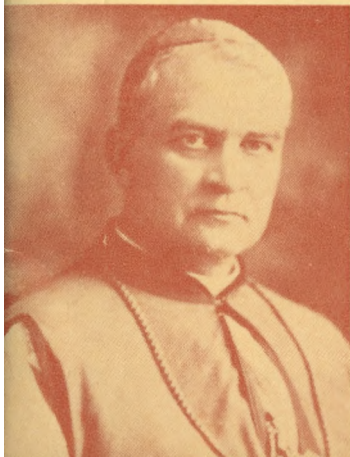

Vysk.
Motiejus
Valančius

Ark.
Jurgis
Matulaitis

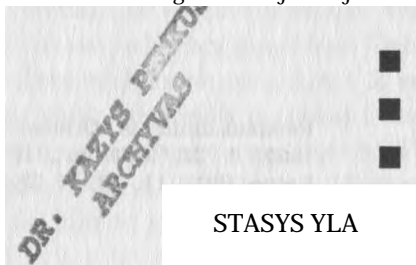
DR. KLEYS P
ARCHYVAS

VALANČIAUS TIPO VADAS

• stasys yla

Valan iaus tipo vadas

Arkiv. Jurgio Matulai io
vieta atgimstan ioj tautoj

STASYS YLA

Nihil obstat

Rev. Valdemar Cukuras
Censor deputatus

Imprimatur

Vincent J. Hines,
Bishop of Norwich
January 30, 1969.

Perspausdinta iš Draugo,
1968. 6. 22, kult. pr., ir
Laivo 1968. 11. 16, N 22.

Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260

Valan iaus tipo vadas

Tais metais, kai Lietuva atk r savo valstyb su sostine Vilniuje, iškilo vienas jautrus klausimas: kas bus sostin s vyskupu? Šis vyskup sostas buvo reikšmingas tuo, kad jo valdytojai skait si lyg nevainikuoti Lietuvos primai. Jie vaidino pirmaeil vaidmen ir Lietuvos valstyb s gyvenime. Dabar Lietuvos Tarybai kilo r pestis, kad š sos t patekt visais atžvilgiais pranašus dvasiškis ir kartu geras, susiprat s lietuvis. Tuo reikalu buvo daryta žygiai pas Vatikano atstovus ir, laimei, gauta pritarimas kandidatui, kuriuo buvo parinktas Jurgis Matulaitis. Jo paskyrimas vyskupu buvo praneštas 1918 lapkri io 22 dien ir tai padar Achilles Ratti, tuometinis Lenkijos ir Pabaltijo sri i nuncijus, v liau pop. Pijus XI.

Matulai io ingresas Vilniaus vyskup sost buvo atliktas dar tais paiais metais gruodžio 8 d.

Šis faktas duoda progos gr žti prie Matulai io asmens ir iškelti klausim , kuo gi jis buvo pranašus ir kokio tipo lietuvis jis pasirod ?

MORALIN ASMENYB IR LIETUVYB

Pirmas klausimas, kur iškl pati Lietuvos Taryba, buvo šis: ar Matulaitis, ilgai išbuv s Lenkuose, gal s b ti geras lietuvis patrijotas vyskupas? Tarybos nariai jo ariau nepažino, išskyrus Tarybos vicepirmink Justin Staugait . Šis ilgokai varg s, kol tikin s tarybininkus šia prasme (plg. Arkiv. J. Matulevi ius, toliau trumpinama AJM, Marijampol 1933, 89).

Ilgokai už Lietuvos rib buvo išbuv s ir dr. Basanavi ius, n nai Tarybos narys, tačiau savo lietuviškum jis rod "Aušra" ir kitais savo raštais. Matulaitis buvo ne rašto

žmogus, o veiklos, ir šia veikla nesiskardeno. Jo lietuviškum reik jo atsekti ir žvelgti gilesne prasme, kaip tai padar A. Smetona. Jau tap s antru kartu Lietuvos prezidentu, Smetona pavadino Matulait "didesniu lietuviu, nekaip kam gali atrodyti" ir b tent — d l jo pla ios, visuotin s religin s bei moralin s veiklos, skirtos savo tautai. Smetona jaut , jog tautai reikia stipri mo-
ralini vad ir tok vad jis atpažino Matulai io asmenyje. "Jei Lietuva eis tuo (Matulai io rodomu) keliu, ji išliks nepriklausoma, nes nepriklausomyb s pamato reikia ieškoti tyroje lietuvio sieloje" (AJM, 66). Šiuo savo žvalgumu Smetona pasirod , gal b t, didesnis krikš ionis lietuvis, negu kai kam tada gal jo atrodyti.

Matulaitis, kaip "didžiausia ir skais iau-
sia asmenyb " (Lietuva 1927. II. 2), tuoj po savo mirties buvo skiriamas altoriaus garbei. Apie tai buvo ne tik pla iai kalbama, bet ir rašoma, kol pagaliau buvo pra-

d tas jo beatifikacijos procesas Romoje. Ne-
labai patikimas (bent pradžioje) kandida-
tas Lietuvos sostin s vyskupas, pagaliau
tapo vis pripažintu kandidatu šventuo-
sius. Ši aplinkyb , sakytume, v l atskiria
Matulait nuo m s ir j savotiškai uždaro
m s d mesiu kitais atžvilgiais. Kur gi ir
kaip išaugo jo šventumas — ar uždaroj vie-
nuolyno cel j bei vyskupo — kankinio sos-
te? Kur gi slypi jo tikrosios šaknys Lietu-
vos gyvenime, kur jo veiklos mostas?

Ligšioliniai raštai, sava ir svetimomis
kalbomis, deja, neatskleidžia jo takos savo
tautoj, kuri tikra prasme siekia Valan iaus
mosto. Reik jo 50 met perspektyvos, kol
mes supratome Valan i ir jo viet m s
istorijoje. Jau ženg me penkt j dešimt
met ir nuo Matulai io mirties, bet jo vaid-
muo vis dar teb ra pla iau neatskleistas.
Neatskleistas iš dalies d l to, kad, kaip Va-
lan i deng 19 amžiaus pabaigos sutemos,
taip ir Matulait slepia 20 amžiaus pradžios

ne prastos veikimo aplinkybės. Tačiau negalima nuslėpti fakto, kad šio šimtmečio pradžioje visas mūsų gyvenimas — socialinis, kultūrinis, religinis staiga pašoko dideliu šuoliu pirmyn ir tai vyko ne atsitiktinai. Šiuo metu buvo padaryta toki šviesi sprendimai, pradėti tokie nauji sąjūdžiai bei pavartotos tokios reforminės priemonės, kurios kituose pažangiuose kraštuose pasireiškė žymiai vėliau. Imkime kad ir katalikų spaudą, trijuose to meto Lietuvos židiniuose — Vilniuje, Kaune ir Seinuose, katalikų moterų sąjūdį, krikščionių darbininkų ir tarnaičių, kininkų, mokslus einančių jaunimo ateitininkų, kaimo jaunimo — pavasarininkų; imkime katalikų švietimo organizacijas, drąsias ir taiklias socialines bei politines idėjas, vienuolijų atgaivinimą, knygų leidyklų steigimą. Visa tai buvo padaryta trumpame 1907-1910 metų laikotarpyje. Net nepriklausomybės laikais mes tą prasme daug ko naujo nebekerome, tik t-

s me, tobulinome, pl t me, kas buvo prad ta anuo metu.

Tas ypatingas šuolis Lietuvos katalik gyvenime galimas aiškinti vairiomis priežastimis. Viena, Rusijos mokykl ir galvojimo atsilikimas nuo Vakar bent 50 met , buvo pasteb tas lietuvi , ypa t dvasiški , kuri žvilgsnis buvo nukreiptas Vakarus, j universitetus. Vakar universitetai dav pranašesniems lietuviams nauj impuls apšokti rus nešam atsilikim savajame krašte. Antra vertus, socialinio veikimo užuomazgos, ypa tarp katalik Vakaruose, pasirod taip pat nepakankamos, akivaizdoje revoliucin s rus bangos, kuriai lietuviams reik jo atsispirti. Br stanti revoliucija lietuvius dinamino, aktyvino, vert veikti skubiai, atkakliai ir taikliai.

Tie žmon s, kurie tada atsistoję nauj darb priekyje, išskyrus A. Jakšt , P. Januševiči , J. Tum -Vaižgant , buvo dar labai jauni ir ne gud . Pats Jakštas buvo intelek-

tualinis, ne praktinis vadas. Kas nors t nauj j veikl tur jo planuoti, diriguoti, kv pti, o ypa pramatyti jai ilgalaikius uždavinius.

Kas buvo toji dinamin asmenyb , kuri išjudino katalikus, kas performavo kunig s mon , kad jie, ligšioliniai vadovai, m ruošti pasaulie ius ir pagaliau jiems perleido pla ios, šakotos katalik veiklos iniciatyv bei vadovyb ?

Š klausim iškl pra jusiais metais prof. J. Eretas, ruošdamas Katalik mokslo akademijos suvažiavimui savo paskait apie katalik vaidmen kult rin je Lietuvos pažangoje. Savo laiškais jis užklupo vis eil asmen , klausdamas kokia viena asmenyb tur jo daugiausia reikšm s povalan in je katalik kartoje. Kiek žinau, atsakiusi j dauguma Matulai io ne raš tarp ryškesni - j tos kartos asmenybi . D l to prof. Eretas savo paskaitoje pamin jo Matulait šalia Jakšto, Dovydai io, Šalkauskio. Pastarieji

du vargiai laikytini povalanin s kartos atstovai, be to, jie buvo Jakšto intelektualiniai mokiniai, o pasaulietin s katalik veiklos vadais juos padar kažkieno kito tiesiogin ar netiesiogin taka. T tak savotiškai atskleidžia Achilles Ratti, buv s J. Matulai io rekolektantas prieš vyskupyst s šventimus ir labai artimas jam asmuo. Kai jis, tap s popiežiumi Pijum XI paskelb pirm j savo enciklik *Ubi arcano Dei*, iškeldamas pasaulietin s katalik veiklos nauj linkm , pa ioj pradžioj prisimena Vilniaus Aušros Vartus. Tuo jis lyg parod , kad minties pagrindin kv pim jis gavo iš tuometinio Vilniaus vyskupo.

PRIPAŽINTAS AUTORITETAS IR VADAS

Kad Matulaitis buvo ypatingas vadas, pasigirdo m s visuomen je balsai tik po jo mirties. A. Smetonos žodžiais, "jis buvo didelis visuomen s organizatorius. Visuomen s organizavimas, jos tvarkymas, rikia-

vimas — štai kokia vedamoji mintis žym jo arkiv. Jurgio gyvenim ” (AJM, 65). "Lietuvi Tautos Valia" (1927. II. 1) raš : "Reta vado asmenyb buvo a. a. Jurgis (Matulevius)". "Lietuva" (1927. II. 2) pasteb jo, kad "Arkiv. Jurgis buvo tas žmogus, kuris seniai pramat gresiant m s tautai pavoj ir daug yra padar s jam pašalinti... Jis buvo vis pripažintas negin ijamas autoritetas ne tiek d l savo pad ties, kiek d l asmens ypatybi ”.

Kokios gi buvo Matulai io ypaty b s, padariusios j pripažintu autoritetu ir vadu? Jo mokyns Petrapilio Akademijoje, v liau profesorius Iz. Tamošaitis raš : "Visus suprasti ir atjausti mokanti širdis, sujungta su valia ir iš jos einan iu šventumu bei galingu protu padar Ganytoj (Matulait) ta didele, pilnutine asmenybe" (AJM, 71). Katalik dienraštis "Rytas" Matulai io mirties dien (1927. I. 27) apib dino j ši taip: "Arkiv. Jurgio asmenyb savo begali-

niai kilniu ir šventu gyvenimu, geležine valia, nepaprastu švelnumu ir geniališku protu imponavo ne tik artimiems, bet ir kiekvienam net priešingos ideologijos žmogui". Pra jus penkme iui po jo mirties, "Naujoji Romuva" Matulaityje žvelg k nyt sintez , kuri Šalkauskis v liau skelb visai m - s tautai. "Ar iau siži r jus vysk. Matulevi iaus asmenyb , galima pajausti, kad jame buvo susikristalizavusios Ryt ir Vakar kult ros kilniausios savyb s. Galima dr - siai sakyti, kad jo asmenyb je pasireišk t dviej kult r sintez , bet vienkart jame išliko grynas lietuviškumas su kilniausiais prot vi pradais (N R 1931, Nr. 18).

Kaip šis "talentingas veik jas, netgi reformatorius", tariant Tumo-Vaižganto žodžiais, išaugo? Viena aišku, kad j augino ir brandino ne vien Lietuvos žem . Jis j apleido jaunas ir keliavo per Lenkij , Rusij , Šveicarij . Šiose trijose šalyse, prad j s nuo Lietuvos, jis mok si ir dirbo ligi paga-

liau s do Vilniaus vyskupo sost . Kur beb damas, jis neatitr ko nei nuo lietuvi , nei nuo Lietuvos reikal . Pasilik s lietuvio kamiene, bet mok sis visur ir iš vis , jis ir pasiek tos sintez s savo asmenyb je ir savo veikloje.

Kaip subrend s, nors dar gana jaunas vadas — sociologas, jis staiga švistel jo Varšuvoje, suorganizuodamas, tuoj po 1905 met revoliucijos, 50.000 krikš ioni darbinink , atnaujindamas katalik student *Odrodzenia* s j d ir praveddamas pirm j Lenkuose socialin savait , kuri 1909 metais panašiu b du pakartojo Kaune. D l šio staigaus švystel jimo jis 1907 m. buvo pakviestas profesoriauti Aukšt j teologin mokykl Petrapilyje ir ia pirmasis prad jo d styti sociologij . D st jis, kaip liudija Me islovas Reiny, ne tik teorin , bet ir praktin — pritaikom j sociologij . Jis formavo ne tik socialines student paži ras, bet kartu ugd , skatino pasiryžim visuo-

men je veikti ir praktiškai mok veiklos metod . Jo buv studentai lietuviai šioje Akademijoje, kaip M. Reinys, Pr. Kuraitis, VI. Jurgutis, Iz. Tamošaitis, B. esnys, M. Vaitkus ir eil kit , o taip pat kolegos d s-tytojai, kaip Pr. B ys, pasidar tie naujosios katalikiškosios socialin s akcijos per-teik jai, inspiratoriai, dvasiniai vadovai. Ketvertas iš j , kv pti Matulai io paskait bei paskat , jau 1908 metais susib g Kau-ne, vasaros atostog metu, suformulavo pir-muosius busim j ateitinink status ir pra-d jo akcij , rašydami tuo reikalu laiškus visas puses (plg. M. Vaitkus, Ateitinink genez , T v. Sargas 1948, Nr. 2). Pr. B -ys rašo, kad Matulai iui šis naujas, mokslus einan iojo jaunimo s j dis buv s taip bran-gus, kad jis, jau tap s Apaštalinio Vizitatoriumi, nor j s "ateitininkijos k r j išaukš-tinti ir jei to ne vykđ , tai ne jo kalt ” (AJM, 36). B ys dar pastebi, jog Matulai-tis buv s surištas su visomis lietuvi katali-

k organizacijomis: j veikl akstin s, j vadus r m s, su jais palaik s nuolatin ryš . Visuose katalik veiklos baruose jis buvo prid j s savo rank — vienur lemiamu b - du, kitur tikslinamuoju, lyginamuoju, derinamuoju. Net toks revoliucinis žygis, kaip Lietuvos žem s reforma, Myk. Krupaviciaus teigimu, neb t buv s galimas be Matulai io pritarimo, padr sinimo, patarim (plg. AJM, 158-160). Matulaitis buv s, kaip raš "Rytas" (1927, N 22), ir "krikščioni demokrat keli ties jas", tiksliau sakant, j programos bei linkm s tikslintojas. Tikslino ir pl t jisai ir Vyt. Endziulai io steigt Katalik veikimo centr .

domus, retas Matulai io interes , patir - i , tokos plotis — nuo politikos, kurioje pats tiesiogiai niekad nedalyvavo, ligi asketikos — vienuoliškojo gyvenimo organizatoriaus ir atnaujintojo; nuo Lietuvos vis reikal ligi Amerikos lietuvi , kuriuos jis asmeniškai lank ir veiktino, ypa per sa-

vo paslystuosius brolius marijonus. Toji plati interes ir veiklos skal neleido jam ilgiau sustoti vienoj vietoj. Jis Petrapilio Akademijoje profesoriavo trejus metus, pasiek jos vicerektoriaus pozicijos, bet staiga, vis apgailstavimui, pasitrauk . Po 7 met , pats apsisprend s, apleido ir Vilniaus vyskupo sost . Atrodo, kad jis išgyveno kažkok nerim , kažkur skub jo, kažkam didesniam ir svarbesniam kaup savo j gas arba jas nor jo padalinti tiems platiems naujos gadyne s, naujai besikei ian i s lyg uždaviniams. Ar tai ne vado nerimas, ar ne moralinio tautos vado skuba?

VIDIN DINAMIKA IŠORIN J RAMYB J

Matulai io kompleksija primin flegmatik , o ramus veidas su giliom akim — mistik . Jis buvo neatpaž stamas dinamikas, kaip ir Valan ius savo šaltame išoriniame ramume. Šiedu m s hierarchai turi panašum ne vienu atžvilgiu. Valan ius pus sa-

vo vyskupavimo buvo rus gubernatori kalinys, uždarytas Kauno kurijoje. Jis pats negalėjo niekur pajudėti, bet judino vis religinį, kultūrinį, net politinį rezistenciją per savo patikėtinius.

Matulai iš judrumo gerokai paraližavo tarytum kalinio grandiną, kuri jis met metais nešiojosi ant savo sužalotos (kaulų džiova) kojos. Kliudė jam tiesiogiai viską diriguoti ar veikdinti ir tą patį rus sekė priežiūra. Matulaitis veikė, kaip ir Valančius, daugiausia per kitus.

Artimiausias Matulai iš bendradarbių vysk. Pr. Būrys, jau savo senatvėje, ryškindamas savo ir kitų vaidmenį Lietuvos gyvenime, nelauktai sustoja ties Valančiumi ir Matulaičiu. "Ne tik katalikiškos Lietuvos, bet visos mūsų tautos patriarchu buvo ir yra vyskupas Motiejus Valančius; deja, mūsų visuomenė mažai ar pernelyg retai apie tai mintija ir šneka... Dvidešimtojo amžiaus tikybiniame Lietuvos gyvenime ne tiek ras-

tais, kiek veiklos nepaprastu naudingumu iškilo arkiv. Jurgis Matulevius. Kažin ar jam neteks XX amžiuo garbingiausioji vieta, kaip teko Valanui pereitame šimtme-tyje. (Vysk. P. Buio Atsiminimai II, Chi- cago, 19-66, 187, 189).

Kai Valanui turėjo pergyventi Lietu- vos mokyklų, bibliotekų, spaustuvių, vie- nuolijų sunaikinimą, tai Matulaitis mąsosi atgaivinti vienuolijas, kurios kurti mokyk- las, spaustuves, bibliotekas. (Be kitko, Ma- rijon biblioteka, jodka, tapo didžiausia po VD universiteto). Vienuolijos jam buvo ne uždari, asmeniniam tobulumui ar ramy- bei skirti židiniai, bet socialinio ir kultu- rinio darbo branduoliai. Ta kryptimi jis re- formavo keliolika dar užsilikusiu vienuoli- jų likučių Lietuvoje ir Lenkijoje, perreda- guodamas naujais pagrindais jį konstituci- jas. Kurdamas 1918 m. naują Marijos Ne- kalto Prasidėjimo seserų vienuoliją, jis buvo laisvesnis joms duoti naują programą, ir ji

pasirod taip toli pramatanti, tokia moderni ir lanksti, kad net dabar, po 50 metų, jai nereikia, kaip kitoms vienuolijoms, reformuotis. K jis paliko marijonams ir Marijos Nek. Prasid jimo seserims kaip gaires, yra b dinga visai jo dvasinei kryp iai, kuri kv p ir kitoms Lietuvoj sik rusioms organizacijoms. Tai matyti iš jo paruošt šioms vienuolijoms "vedam j min i " ir iš jo "Užraš ", išleist Londone b. m. "Vedamose mintyse" jis pabr žia vertybi derinim , kur v liau filosofin j ir pedagogin j plotm j vyst St. Šalkauskis. Matulaitis reikalavo derinti princip tvirtum su priemoni lankstumu, dvasin brandum su aktyvumu — jimu visuomen , asmen atrank su j parengimu atskiriems uždaviniams, ži rint gabum bei palinkimo. Ypačiai jis pabr ž autoriteto reikšm , ta iau ragino paisyti ir asmenin s atskir žmoni laisv s. Išorin tvarka net vienuolynuose jam atrod negal t tur ti prasm s, jeigu ji

neb t derinama su atskiro asmens s žin s balsu. Net organizuotoji visuomenin veikla, kuri jis pats akstino ir nepaprastai vertino, jo sitikinimu, neb t pilna, jei nustelbt asmeninio veikimo — apaštalavimo iniciatyv . Jo žodžiais, veikiant patiems, niekada neužmirštinas dalykas — traukti ir kitus veikl , ruošti žmones vairiems uždaviniams.

MATULAI IO KRYPTIS EKUMENINI LAIK ŠVIESOJ

Matulaitis dažnai kartojo š k "jausti su Bažny ia". Ir tai galima aiškinti, kaip jo reikalavim pirmon eil n jausti aukš iau min t , krikš ionyb je slypint vertybi derin . "Jausti su Bažny ia" reikšt jausti ir jos misij gyvenime, šiame laike, šiose slygose, niekad nepametant iš aki min to derinio. Tokia buvo ir Matulai io sociologija — eiti žmones, imtis b tin uždavini nepaisant sunkum , ypa eiti ten, kur

labiausiai reikia, kur kiti neina, kur sunkiausia. Einant liaud, darbo žmones ar apskritai visuomen, nesibijoti reformini priemoni, atsisakyti net vienuoliško ar kunigiško r bo (jei tai patarnaut geriau prieiti prie žmoni). Tai buvo anais laikais tiesiog ne tik tinai dr si mintis, kuri rado platesn atgars tik dabar, po II Vatikano susirinkimo.

B damas dideli gabum žmogus, Matulaitis liko kuklus, paprastas, labai pakantus, tolerantiškas visiems, didelis humanistas, pasiryž s, kaip mena Smetona vien jo pokalb Vilniuje su vairi tautybi ir religij atstovais, lenktis kiekvienam n kiek nemažesne pagarba kaip ir prieš Kristaus kryži. Kartu jis buvo dr sus reformistas, savotiškas revoliucininkas, kur reik jo keisti formas ar daryti socialines reformas. Kas domiausia, kad toki gabum ir geriausia prasme ambicij asmuo, visiškai nepais savo karjeros, net paties sav s ir savo j g ar

savo lig . Jis palenk save laiko uždavi-
niams ir Bažny ios misijai, siek savo taut
išvesti iš dvasini pavoj , ir visa tai jis dar
su dideliu pramatymu toli pirmyn.

Vertybi derinimas, kur Matulaitis d jo
m s krikš ionišk j s j dži ir vienuolij
veiklos pagrindan, buvo padiktuotas ne tik
gilaus krikš ionyb s suvokimo, bet ir savo
laik klaidos gydymo. Revoliucin s srov s,
labiausiai jau iamos Lietuvos kaimynyst je,
tiesiog skald bet kurias vertybes ligi pa i
kraštutiniausi rib . Matulai io atsakymas
buvo pozityvus ir veiksmingas, sieki s nors
ir mažoj tautoj išlaikyti pusiausvyr . Dabar,
kai II Vatikano susirinkimas atskleidžia
krikš ionyb je esant vertybi derin ir ra-
gina j taikyti gyvenimo tikrov je, aišku,
tai yra pozityvus atsakymas ir ši dien
pasaulyje besireiškiant blaškym si tarp
vairi kraštutinum ir pasimetim .

Matulai io š kis "jausti su Bažny ia"
darosi tiesiog gyvybinis ypa šiandien, kada

sigali vair s eksperimentavimai net reli-
gin je srityje, pagr sti nebe jutimu su Baž-
ny ia, bet pataikavimu grup ms ar tiesiog
asmeniniu pasismaginiu daryti kaip kam
geriau atrodo. "Jausti" reiškia kartu klausti
ne tik sav s, klausytis savo atsakomyb s,
bet ir sverti, dar kart sverti, ar tai atitinka
giliausi Bažny ios mint . Matulai io užra-
šai rodo, kaip jis šiuo atžvilgiu buvo jaut-
rus. Nors ir dr siai pažangus, pralenki s
kitus formose ir priemon se, ta iau giliai
žvelgi s kas esmiškai šventa, patvaru, ne-
keistina. Ši laik negalvojimas, dažnai ir
nepakankamas dalyk supratimas b t ypa-
tingai reikalingas matulaitinio gilumo.

Kitas Matulai io š kis "Bažny iai ir Tau-
tai" yra tiek pat aktualus m s laikais, ypa
m s emigracijoje, net gi m s t vyn je,
kur gresia disintegracija tiek tautiniu, tiek
religiniu poži riu. Matulaitis yra gyven s
bent 50 met pirmyn savo pramatymu, sa-
vo id jomis, savo veiklos metodais.

VIENUOLIJA — ŽMONI IR DIEVO K RINYS

Matulai io suburt seseli sukaktis*

Pla ioji žmonijos istorija susidaro iš mažesni laiko tarpsni . Tautos ir Bažny ios istorija kuriasi iš atskir bendruomeni ir net atskir žmoni veiklos. Šitaip ži rint, pasidaro reikšmingas ir 50 met vienuolijos jubiliejus, kaip reikšminga ir toji dar nedidel bendruomen , kuri tautos ir Bažny ios

*) Pamokslas Naujosios Anglijos kviestiams lietuviams, susirinkusiems spalio 20 d. šv sti seseli jubiliejaus Motiniškame Name Putnam, Conn.

istorijon jau atneš savo krait. Istorikas kun. R. Krasauskas ruošia dokumentin šios vienuolijos vyki ir jos asmen apybraiž. Ieškant gilesn s ir prasmingesn s šio jubileejaus suvestin s, mums tikintiesiems, gal pravers susim styti ir sav s paklausti, kiek per tuos vykius ir asmenis veik pats Dievas.

Juk laiko t km je veikia ne tik žmon s, bet ir Dievas. Nei žmon s veikia vieni, be Dievo, nei Dievas veikia be žmoni . Ši mint liudija tekstai Miši , kurias n nai laikome. Graduale pasakyta: "Viešpatie, tu duodi žmon ms maisto savu laiku" — ne tik medžiaginio, bet ir dvasinio maisto. Ir šv. Paulius lekcijoje primena: "Gerai panaudokite laik ... ir stenkit s suprasti, kas yra Dievo valia!" Ir evangelijoje Romos valdininkas tikrino laik , kada Kristaus žodis tapo veiksmingas jo sergan iam s nui.

Ar mes, tikintieji, galime galvoti, jog prieš 50 met atsiradusi nauja lietuviškoji

vienuolija buvo grynai istorinis atsitiktinumas? Atsirado žmogus, fizinis invalidas, koncentruotas dvasinius reikalus ir sugalvojo vienai vienuolijai atnaujinti, o antrai naujai kurti. Aišku, jis siekė savo tautai gero. Jam rūpėjo Bažnyčios reikalai Lietuvoje ir socialinė veikla tarp žmonių. Kaip geras sociologas ir religininkas jis žinojo, kad didesnius ir patvaresnius darbus gali atlikti tik organizuoti ir inspiruoti branduoliai. Žinojo jis ir moterišką uolumą, kur gerai panaudojus galima pasiekti nemažai vaisių bažnytiniam, tautiniam, kulturiniame ir socialiniame bare.

Taip mes galėtume išaiškinti labai paprastai ir natūraliai visą tą mūsų minimos vienuolijos kilmę ir netgi jos veiklą. Ir tai būtų teisinga, tačiau tik vienu požiriu ir tik iš vienos pusės. Antroji pusė mums atsi-
veria tada, kai mes stebime tą asmenį, kuris ši vienuoliją kūrė ir kaip jis ją kūrė. Kokius uždavinius jai skyrė, kokias formas pa-

rinko jos veiklai. Tas asmuo buvo ne tik realistas, bet ir dvasios žmogus. Jis taip stipriai jaut laiko reikalavimus, kad skubėjo juos atsiliepti nelaukdamas ir nedelsdamas. Jis lygiai nenumaldomai pergyveno virš laiką impulsus. Jis troško kaip žvakė sudegti ir likti nežinomas Dievo valios rankis, kaip skuduras susinešioti ir būti nusviesintas šal, bevalydamas dulkes Bažnyčioje ir tautoje. Jo šokiai buvo: eiti ten, kur labiausiai žmonėms reikia; daryti tai, kas sunkiausia ir ko kiti vengia daryti; imtis plačių uždavinių, neribojant savęs pomėgiais, pranašesniams ar naudingesniams darbo sritim; visur nešti Kristų, visur ieškoti Dievo pirmonėlių ir tarnauti žmonėms neužinteresuotai. Pagaliau, jo žodžiais, nebijoti persekiojimų, kalėjimo, nes bus tokie atvejai, kada dėl Dievo ir žmonių gero reikės pakelti nepaprastą auką. Eiti tiesiu keliu — pro duris, o jei negalima — veržtis pro langus. Padėti šal net vienuoliškai, jei to reikia,

bet eiti pas žmones, rodyti jiems prasmingesn gyvenim , laim ti juos kilniems darbams.

Štai tas asmuo, kuris ši vienuolij k r ir jai naujus kelius nubr ž , jai savo dvasi perdav . Ar toji dvasia, virpanti ir nerami, neženklina gyvo, realaus, dinamiško žmogiškumo ir kartu kv pto, pa ios Šventosios Dvasios balsu reiškiamo dieviškumo? Šiandien, kai š asmen pati Bažny ia leidžia vadinti Dievo tarnu, mums berods lengviau suprasti, jog ir jo k rinys n ra tik sociologinis laiko reiškiny, bet ir Dievo plan padarinys. Dievas veikia laike, per parinktus žmones, ir b na laimingiausias atvejis, kai tie žmon s atsako laiko uždavinius ir savo kietom, kartais kruvinom rankom ritina akmenis iš kelio Dievo nurodytus, laiko r - pes iais paženklintus planus.

Toki Dievo žmoni k riniai prašoksta laik , nes jie apžvelgia daug pla iau, apiuopia dalykus daug taikliau, negu socio-

logai nat ralistai ir organizatoriai pragmatistai vien sava, nors ir genialia išmintimi. Matulaitis užbr ž šiai vienuolijai ir visai katalikiškai Lietuvai tokius organizacinius uždavinius, kurie ir šiandien teb ra aktual s. Kai Matulaitis k r ši vienuolij , tie sa buvo skaldoma ir iškraipoma. Dievas buvo neigiamas, dora atmetama. Gyvenim audrino naujos revoliucin s bangos. Jaun student galvose siaut jo chaosas ir brendo anarchija. Tie jauni žmon s, apž l gaurais ir barzdom, suveltais drabužiais, permirk alkoholio kvapu, pagal Dostojevsk , labiau atrod "biesai" nei žmon s. Kitas rus tolregis Solovjovas tuo metu nauj krypt vardino Antikristo dvasios vardu. Matulaitis pats skait laiko ženklus ir jam atrod , jog vienintelis gydymas t ra šis: diegti stipri , atnaujint kristin dvasi ir kurti tos dvasios puosel toj branduolius.

Ar Matulaitis pramat , jog toji antikristin Rusijos dvasia nesustos ties Ryt Vaka-

ribomis? Ar jis jaut, kad toji dvasia greit neišnyks — ieškos naujų aukų ir naujų kraštų, jeigu ne tom, tai kitom formom? Ar jis žvelg pavoį net Amerikai, kuri, atsilikdama nuo Europos dvasin s raidos bent 60-70 metų, atsidurs ano meto Rusijos padėty? Kodėl jis skubėjo perkelti Naująją Žemę savuosius marijonus, kurie vėliau trauks paskui save ir šias seseles?

Kas gali pasakyti, kaip toli siekia pranašų nuojauta, kurios neabejotinai turėjo ir Matulaitis? Tai jau viena aišku, kad tie patys uždaviniai, kuriuos jis diegė naujai vienuolijai ir visai katalikiškajai Lietuvai, buvo skirti atsverti ir sulaukyti antikristinraug. Šie uždaviniai ir net jo parinkti veiklos būdai pasidaro ir šiandien aktualūs ne tik dabarties Lietuvoje, kur antikristo siautėjimas vyksta pilnu tempu, bet ir čia, kur anarchija, minties chaosas, dorinis pakrikimas plečiasi visas gyvenimo šakas.

Kai kalbame apie Matulaiio dvasi ir jo tolgyst, mes norime ieškoti Dievo dvasios, kuri yra pilnatvė, visumos, vilties, tikėjimo, meilės dvasia, pilna dinamikos ir aukos, drąsos ir ištvermės. Ši dvasia yra gyva jo kurtoji vienuolijoje. Gyva ne tuo paprastu, ramiu žrėjimu, kuris išauga normaliais laikais, vienuoliškai šiltadarži atokaitoje. Ji gyva dramatišku nerimu, dideliu susirpinimu ir nemažom pastangom bei aukom. Visuomenėjauia tai dvasi, nes ji spinduliuoja ir skleidžiasi per asmeninius lygius ir visuomeninius, socialinius darbus. Visuomenėjauia, kad tos seserys yra kažkuo artimos — gal tais paiais rpesiais, nors ir skirtingai išgyvenamais, gal tom paiom pastangom, paženkliptom panašiania ir auka. Visuomenėžiaugiasi sėseli užmojais, remia j darbus. Argi ne visi jau iam, jog mums šiais laikais kaip tik reikia ne tiek materialini dalyk, kiek dvasios ir neužinteresuoto pasišventimo.

Baigdami jubiliejaus iškilmes, mes susitelkiame prie aukos altoriaus, kuris mus jungia tarp savęs, su savo tauta ir su mūsų Dievu. Prie šio altoriaus mes reiškiamo n -
nais padėk Viešpačiui už tiktin, kuris
per tuos laikus sujungė mūsų tautos dvasin
atnaujinimą. D kojame Dievui už kvipi-
mus, duotus šios vienuolijos krikštui ir pra-
šome, kad jo dvasiniais prizmais spinduliai
greičiau sušvist altoriaus garbe. D kojame
Dievui už pašaukimus šiai jaunai vienuoli-
jai ir meldžiame naujų bei gausesnių. Pra-
šome Dievą ištvirti ir dvasiniais jėgais ne-
išsėmiam versmės seselims ir kur jos
bebūt. Pagaliau prašome palaimos mūsų
šeimoms ir mums visiems, kad galėtume
sukmingai tęsti kristiną misiją savo tautoje
ir šiame krašte.